

L'ISLAM

PER A UN DIÀLEG NECESSARI

Lluís Sols Lucia

1. L'Occident i l'Islam
 2. L'evolució de l'Islam
 3. El Pròxim Orient el segle XX
 4. L'islamisme
 5. Actituds polítiques
 6. Societat
 7. La dona en la societat islàmica
 8. Conflictes recents
 9. Els països islàmics en l'actualitat
 10. L'Islam en l'ordre internacional
- Notes
- Preguntes per al treball en grups

El present Quadern recull la primera part d'un curs que es va fer a *Cristianisme i Justícia* (CIJ) sobre aquest tema. L'autor ens ofereix una exposició ordenada i pedagògica que pretén ajudar a situar i a entendre el complex tema de l'Islam i a promoure el diàleg amb una de les principals civilitzacions de la nostra època.

Luis Sols Lucia, membre de l'equip CiJ, és catedràtic d'història d'I.B.

En aquesta ocasió animaríem el lector a començar el Quadern per l'última pàgina, on es formulen *algunes preguntes i reptes* en el debat sobre l'Islam.

1. L'OCCIDENT I L'ISLAM

En acabar el segle XX en el món hi ha més de 1.000 milions de musulmans. És previsible que al llarg del proper segle l'Islam constitueixi la religió amb més nombre de seguidors atès que creixen a un ritme anual proper al 3%, molt superior al del cristianisme, que actualment compta amb 1.900 milions de fidels, aproximadament.

El seu àmbit territorial creix en diverses zones del planeta, particularment a l'Àfrica Negra, i no s'entreveu que enlloc pugui entrar en retrocés.

La civilització occidental també es troba en clara expansió. Primer va ser una expansió territorial, però avui, sobretot, és una expansió cultural. Amb una rapidesa sorprenent està assimilant i homogeneïtzant totes les cultures del planeta. Imposa el seu sistema econòmic, les seves estructures polítiques, la seva manera de vestir, els seus esports i els seus esquemes mentals. El Japó, la Xina, l'Àfrica Negra semblen orientar-se clarament cap a les maneres de fer d'Occident. Fins i tot, l'antiga i profunda civilització hindú podria ser víctima d'aquesta tendència homogeneïtzadora.

Només l'Islam sembla immune a aquesta assimilació. Es perfila com la gran alternativa a Occident en el futur immediat. Durant més d'un mil·lenni han estat cultures rivals profundament enfrontades. L'Islam ha mantingut la seva superioritat durant molts segles i els musulmans tendeixen a creure que aquesta hegemonia algun dia tornarà.

Però, a més, les diferències són profundes. En la manera de viure occidental la religió constitueix una part de la realitat, que coexisteix amb d'altres que tenen consistència per elles mateixes com la Ciència, la Política o l'Art. Aquestes àrees s'influeixen i s'articulen entre si de diverses maneres, però són independents. Domina una concepció fragmentada de la realitat. La religió se sent com un assumpte personal amb una certa rellevància social. A l'Islam, en canvi, tot gira entorn de la religió: individu, societat, estructures econòmiques o culturals. Els musulmans copsen una realitat sagrada, en la qual la religió abraça i unifica totes les facetes de la vida. Per als occidentals, en canvi, la realitat és essencialment material. Per a un occidental la percepció científica de la matèria és essencial i si contradiu algun plantejament religiós, aquest ha de ser revisat i adaptat. Els musulmans creuen que la religió sempre predomina enfront del que és material, i a més, ja està perfeccionada, no necessita cap adaptació.

L'assimilació -o el diàleg entre cultures- encara és més difícil perquè els musulmans identifiquen molts aspectes d'aquesta homogeneïtzadora cultura internacional amb allò que la seva religió els presenta com a signes de la proximitat de l'Hora Final: pèrdua de l'honestat, accés al poder de gent indigna, degradació dels costums, generalització de la usura, preponderància de les dones sobre els homes, revolta dels joves, debilitament de la devoció, retrocés del Veritable Coneixement...

2. L'EVOLUCIÓ DE L'ISLAM

L'Islam, com totes les civilitzacions, està profundament condicionat pel seu passat. Des del final de l'Edat Mitjana amb prou feines s'ha adaptat als canvis formidables que ha conegut el món. Per això molts dels seus conceptes són formulats igual que abans, i molts dels problemes volen ser solucionats de la mateixa manera que en temps de l'Islam naixent.

1. Des del començament, al principi del segle VII, l'Islam va conèixer una expansió fulgurant. Després del primer segle d'existència ja s'estenia des de la península Ibèrica fins al nord de l'Índia. En aquesta època es defineixen les principals variants religioses i filosòfiques de la religió islàmica, que han perdurat fins als nostres dies. En l'època dels quatre primers califes -“els califes ben guiats” (632-659)- es fixa el text definitiu de l'*Alcorà*, i es posen per escrit les revelacions que Al.là havia transmès a Mahoma i que fins aleshores s'havien conservat fidelment en la memòria dels seguidors del Profeta. També aleshores es fa la primera redacció de la *Sunna*, recopilació de dites i ensenyaments del Profeta. L'*Alcorà* i la *Sunna* contenen la llei islàmica, la *Xara*. En aquesta època inicial es desenvolupa el concepte *Gihad* (esforç especial a favor de l'Islam, mal traduït com a “guerra santa”). Esforç dirigit tant contra l'enemic interior, dintre de cada musulmà, com contra l'enemic exterior si cal, quan l'Islam es veu greument atacat.

2. Entorn a Alí, gendre de Mahoma i quart dels grans califes, sorgeixen les principals divisions que encara perduren en la religió islàmica. Destronat per Muawiyya -de la família Omeia- el 659, mor assassinat dos anys després.

Aleshores sorgeix el partit dels seguidors d'Alí -la *Xia*-, que considera il·legítims els califes Omeies governants i defensa els drets dels fills d'Alí -Hussein i Hassan- i dels seus descendents. Aquests xiïtes respecten la *Sunna*, però no accepten el seu caràcter sagrat com fa la resta dels musulmans, els *sunnites*. En lloc seu, atribueixen una gran importància al coneixement que s'hauria transmès oralment entre els dotze *Imams* descendents d'Alí. Una part d'aquesta saviesa arribarà al clergat xiïta, els *mullah*. D'entre ells, alguns mostren una capacitat especial per interpretar la *Xara*, i s'els coneix per *ayatollah*. Segons la tradició xiïta, el dotzè i últim dels grans Imams -el *Mahdi*, el “ben Guiat”- no s'ha mort, sinó que és l'Imam ocult que ha de tornar i ha de restablir la Justícia.

3. *Imam* és el líder, aquell “que es manté davant”. Els sunnites utilitzen aquest nom per referir-se a certes autoritats religioses que dirigeixen la pregària col·lectiva i no li atorguen el caràcter fonamental que té per als xiïtes. Els seus imams no són descendents d'Alí ni posseeixen cap saviesa secreta transmesa pel Profeta. Entre els sunnites -musulmans ortodoxos- aviat es desenvoluparen les quatre grans escoles jurídiques d'interpretació de l'*Alcorà* i la *Sunna*¹. A mitjan segle IX ja estaven definides aquestes escoles, considerades encara avui les úniques ortodoxes per la majoria sunnita.

4. La cultura islàmica al començament va tenir un caràcter eclèctic. La mateixa religió musulmana deriva en una gran part del judaisme i el cristianisme. Els terrenys conquerits als bizantins i als perses sassànides pertanyien a dues de les cultures més desenvolupades de la seva època. Les seves aportacions s'integraren a les tradicions àrabs i van donar lloc al que anomenem civilització islàmica. Aquesta va ser -al marge de la llunyana civilització xinesa- la

més desenvolupada del món durant l'Edat Mitjana. Tant el califat Omeia (659-750), com l'Abbasí (des de 750) van conèixer una gran esplendor en una època d'obscuritat cultural a l'Europa occidental.

5. Quan la fragmentació política sembla que debilita la puixança de la civilització islàmica, sorgeix a l'Al Andalus el brillant *Califat de Còrdova* (929-1031), un dels cims culturals de tota l'Edat Mitjana. Des del segle XI, la irrupció dels turcs -ja convertits a l'Islam- proporcionarà fortalesa militar i política a diversos estats islàmics. Ells són els qui frenen l'embestida de les Croades. Jerusalem només romandrà alguns anys en mans dels cristians.

6. L'emergència dels *turcs* otomans el segle XV obre un nou cicle d'expansió territorial dels musulmans a Europa. Conquereixen l'imperi bizantí (Constantinoble, 1453) i continuen avançant cap a l'Europa central on, el segle XVII, per dos cops estan a punt de prendre la ciutat de Viena. És el punt culminant de la seva expansió territorial a Europa.

7. Durant segles, Europa s'ha enriquit amb les aportacions culturals -Literatura, Ciència, Filosofia- que li arribaven de la civilització islàmica. Això no obstant, des del final de l'Edat Mitjana a l'Islam es produeix *un estancament cultural* que contrasta amb la vitalitat de la cultura europea. A partir del segle XV, l'Europa cristiana coneix una forta expansió econòmica i comercial que li acaba atorgant una clara superioritat política i militar enfront de l'Islam. Les revolucions industrial i burgesa dels segles XVIII i XIX consoliden i aprofundeixen aquest procés. Francesos i anglesos al nord d'Àfrica des del segle XVIII; russos ocupant l'Àsia central el XIX; repartiment de l'Imperi Turc entre anglesos i francesos el XX: El *colonialisme europeu* s'abat bruscament sobre els pobles musulmans, i hi genera una profunda humiliació.

8. La religió islàmica deixa ben clar que els musulmans (creients) són la punta de llança, l'Avantguarda de la Humanitat. Això va ser així durant molts segles. Però quan va deixar de ser cert, quan es van veure endarrerits i dominats per la civilització que sempre havia estat el seu gran rival, entre ells es va estendre *un desconcert terrible*, una profunda crisi religiosa derivada de la contradicció entre les seves creences i la realitat que contemplaven.

3. EL PRÒXIM ORIENT EL SEGLE XX

Els països àrabs del Pròxim Orient constitueixen el nucli fonamental de la civilització islàmica, malgrat trobar-se en una zona d'escassa densitat de població. En el seu territori tradicional es troben La Meca, Medina i Jerusalem, principals llocs sagrats en la religió musulmana. Els àrabs ja eren un grup ètnic amb llengua i cultura pròpies abans de la predicació de Mahoma. L'expansió de l'Islam va permetre que la seva llengua també fos adoptada per pobles d'origen diferent, particularment al nord d'Àfrica. Encara avui tot musulmà ha de tenir nocions d'àrab atès que és la llengua que fan servir en les seves pregàries.

En alguns moments del segle XX, els pobles que comparteixen aquesta llengua han desenvolupat un sentiment de pertànyer a una nació àrab i, fins i tot, d'efímers processos integradors. En tot cas, els àrabs són conscients de posseir una cultura pròpia i no s'identifiquen excessivament amb pobles, també musulmans, que parlen altres llengües com els turcs, iranians, kurds o berbers.

3.1. DESCOMPOSICIÓ DE L'IMPERI OTOMÀ I DESCOLONITZACIÓ

1. En començar el segle XX, Turquia és l'“home malalt” d'Europa. Un Imperi extens però absolutament debilitat, que només es manté dempeus pels recels mutus entre les grans potències. Quan esclata la **Primera Guerra Mundial** s'alia amb els Imperis Alemany i Austrohongarès. Els pobles àrabs del Pròxim Orient patien des de feia segles la dominació dels turcs otomans. No va ser difícil per als anglesos pactar amb Hussein, xerif de la Meca, i provocar una àmplia rebel·lió de les tribus àrabs enfront dels turcs a canvi de promeses d'independència. Però, alhora, francesos i anglesos acordaven secretament un repartiment de zones d'influència (pacte Sykes-Picot, 1916) amb la mirada posada en els recursos naturals de la zona.

Aquestes zones d'influència es concretaren després de la guerra en un conjunt de colònies i protectorats amb el suport de la Societat de Nacions. Síria i Líban van quedar sota el control francès. Els regnes de Faysal -Iraq- i Abdullah -Jordània- van quedar al costat de Palestina i Egipte sota la influència britànica. Hussein -pare d'ambdós i xerif de la Meca- mai no va aconseguir crear el gran regne àrab que se li havia promès. Quan, el 1924, va intentar proclamar-se califa, Ibn Saud -emir del Najd- envaï els seus territoris i es va proclamar rei de tota l'Aràbia.

2. El 1923, el Moviment Nacional Turc dirigit per **Mustafa Kemal Atatürk**, després d'exterminar el poble armeni i aixafar els kurds, aconsegueix expulsar els ocupants estrangers i establir una República dictatorial. Un règim nacionalista i autoritari que imposa una occidentalització forçosa, i elimina tota presència islàmica de la política o de la cultura.

Seguint el model turc de Kemal, el 1925, el cap cosac Reza Khan es proclama Xa de Pèrsia i inicia un ampli programa de reformes d'estil occidental.

3. Després de la Segona Guerra Mundial, el procés descolonitzador obliga França i Anglaterra a abandonar la seva presència dominant a la zona. Un socialisme nacionalista i arabitzant s'imposa a Síria i Iraq -partit Baas- i a l'Egipte de Nasser. És l'intent més seriós de modernitzar la societat àrab i d'impulsar el desenvolupament econòmic sense renunciar a les seves arrels culturals. El fracàs d'aquests projectes deixa sense alternatives unes masses àrabs cada vegada més exasperades per la pobresa i la reiterada humiliació derivada de la implantació de l'Estat d'Israel.

Durant el segle XX es descobreixen immenses reserves de petroli al Pròxim Orient. Es tracta d'una fantàstica riquesa natural que atorga una considerable influència política als països islàmics que la posseeixen. El 1973, el boicot decretat per l'Organització de Països Àrabs Exportadors de Petroli obliga els països occidentals a canviar d'actitud respecte al conflicte araboisraelià. Les masses musulmanes des d'aleshores saben que hi ha un instrument poderós que podria tornar-los el protagonisme i la dignitat perdudes, però que els seus dirigents l'utilitzen bàsicament en benefici propi.

3.2. EL PROBLEMA DE PALESTINA

1. El segle XIX, en alguns països europeus s'assisteix a un ressorgiment d'*actituds antisemites*. La situació resulta especialment greu a Rússia on el 1881 i 1882 van tenir lloc terribles "progroms". Els tsars obligaven els jueus a viure en guetos i els impediien l'accés a la propietat de la terra i a l'educació. Milers de jueus asquenassites es van veure forçats a l'emigració. Alguns s'instal·laren a Palestina finançats pel banquer Rostchild. La moderada immigració jueva inicialment fou ben rebuda i només va generar algun recel quan es va fer una mica més intensa.

2. La majoria dels jueus europeus eren partidaris de la plena integració i assimilació en els respectius països. Tanmateix, el creixent antisemitisme va fer que alguns es plantejessin la necessitat de formar una nació diferenciada i assentar-se en un territori on poguessin viure amb normalitat la seva identitat. Així, al final del segle XIX -el segle de l'emergència dels nacionalismes- neix el *sionisme*, un nacionalisme jueu que aspira a convertir en realitat el vell somni del retorn a la Terra Promesa. El 1897, el primer Congrés Sionista reclama el dret del poble jueu a tenir una llar pròpia a Palestina.

3. El 1917, el ministre britànic d'Assumptes Exteriors Lord Balfour va donar suport a aquesta aspiració, sens perjudici dels drets dels habitants palestins. Amb aquesta declaració, Lord Balfour obté el suport de la influent comunitat jueva nord-americana en la intervenció dels EUA a la Primera Guerra Mundial. Aquesta doctrina condiciona el repartiment colonial de l'Imperi Turc: Palestina se segrega de Síria i Líban i queda sota el *control britànic*. Des d'aleshores s'accelera la immigració jueva i la compra massiva de terres. Sorgeixen els primers conflictes i, de vegades, s'arriba a limitar la immigració.

4. Després de la Segona Guerra Mundial, l'horror de l'Holocaust predisposa molts governs a favor de les aspiracions jueves. La Gran Bretanya, on es coneixia millor el problema, recomana la creació d'un únic Estat interconfessional. Els sionistes radicals desencadenen una onada terrorista a fi de desestabilitzar i forçar una solució favorable. Ells van ser els primers a introduir el terrorisme en aquella part del món². Les Nacions Unides acorden finalment la *creació de dos Estats independents* i l'estatut de ciutat internacional per a Jerusalem. Cap de

les parts no va acceptar el repartiment territorial proposat, de manera que la proclamació de l'Estat d'Israel, el 1948, va donar pas a un atac mutu i a un conflicte bèl·lic. Els israelians, menys nombrosos però més ben preparats, van aconseguir inclinar la balança a favor seu. Es quedaren a les portes de Jerusalem, però van evitar la creació de l'Estat palestí. Els territoris que no aconseguiren conquerir van quedar repartits entre Jordània i Egipte.

5. El 1956, Israel envaeix la península del Sinaí com a resposta al bloqueig egipci al seu comerç amb l'Índic. La intervenció de l'ONU obliga a tornar a la situació inicial. Sota el lideratge de l'egipci Nasser es desenvolupa un creixent nacionalisme àrab que té com a objectiu fonamental la destrucció del recent nascut Estat d'Israel. El 1967, un nou bloqueig provoca un fulgurant atac israelià. L'anomenada “*Guerra dels Sis Dies*” acaba amb l'ocupació israeliana de Golan, Gaza, Sinaí i Cisjordània. La totalitat dels territoris palestins queda sota el seu control. El canal de Suez va quedar tancat. La pèrdua de Jerusalem -tercera ciutat sagrada dels musulmans per ser el lloc des d'on Mahoma havia pujat als cels- va suposar una terrible humiliació per als musulmans del món sencer.

6. El 1973, són els sirians i els egipcis els qui ataquen amb el suport del *boicot petrolier* internacional. El suport massiu dels EUA salva Israel de la derrota inicial, quan una bona part de la seva aviació havia quedat destruïda. El 1979, la pressió dels països àrabs exportadors de petroli força Israel a un acord amb Egipte que inclou la devolució del Sinaí i la reobertura del canal de Suez. El 1982, Israel envaeix el Líban per posar fi als focus d'activitat guerrillera palestina. Des d'aleshores mantenen el control d'una franja al sud del país.

7. Des de 1964, els diversos grups palestins es troben agrupats en l'OLP (Organització per a l'Alliberament de Palestina), dirigida des de 1969 per Y. Arafat, líder d'Al-Fatah, el més poderós dels grups guerrillers. Fins al 1974 Arafat va practicar el terrorisme, però des d'aquesta data les seves propostes s'han anat moderant. De la destrucció d'Israel ha passat a defensar un únic Estat multiconfessional i ha acabat per acceptar l'existència de l'Estat d'Israel juntament amb el desitjat Estat palestí.

8. Els territoris palestins romanien ocupats malgrat les resolucions de les Nacions Unides que ordenen la retirada israeliana. Quan l'extremista Partit Likkud -que defensa l'annexió total d'aquests territoris- accedeix al govern, hi implanta nombrosos *assentaments* completament il·legals segons el Dret Internacional. Els assentaments es poblen amb immigrants jueus procedents de l'Europa de l'Est. Aquests assentaments gaudeixen de totes les comoditats pròpies d'un país desenvolupat. Per contra, els palestins que habiten aquestes zones no tenen cap servei estatal, no poden establir una activitat econòmica normal i, per descomptat, no tenen dret a vot³. El resultat és la misèria i la còlera davant la injustícia.

9. El 1987 esclata la *intifada*, una revolta on els nens i els adults s'enfronten amb pals i pedres als soldats israelians. Promoguda inicialment per l'OLP, aviat queda en mans de grups molt més radicals. Les masses palestines van intuir que les propostes moderades d'Arafat havien fracassat, de manera que grups terroristes o islamistes van obtenir una influència creixent.

10. La pressió de l'opinió pública mundial, el 1992, va obligar Shamir -primer ministre pertanyent a la coalició extremista Likkud- a iniciar unes *negociacions de pau* que culminen, el 1993, amb un acord signat pel líder palestí Yasser Arafat i pel laborista i moderat Yitzhak Rabin. La fórmula era “pau per territoris”: els palestins admetien l'existència de l'Estat d'Israel a canvi de la concessió d'autonomia en el territori de Gaza i una part de Cisjordània.

Jerusalem quedava exclosa dels acords. L'acció combinada de l'extremisme àrab i jueu ha bloquejat aquest procés. Isaac Rabin va ser assassinat per un terrorista jueu, sense que els eficients serveis de seguretat israelians fossin capaços d'impedir-ho. Les eleccions immediates van donar novament el triomf als extremistes del Likkud. El nou primer ministre Netanyahu ha reprès els assentaments il·legals i, a la pràctica, ha bloquejat el procés de pau.

11. El poble àrab sap que solament el suport gairebé incondicional dels EUA ha permès a un país tan petit mantenir la seva superioritat militar sobre països incomparablement més grans. Israel rep una important *ajuda anual* que ha crescut fins als 4.000 milions de dòlars. Es tracta d'un donatiu, no d'un simple préstec. Són molts diners per a un país que va començar amb un milió d'habitants i ara ronda els cinc milions. Israel té accés a la millor tecnologia militar dels EUA i ni tan sols les consideracions estratègiques permeten explicar aquest suport il·limitat. La comunitat jueva americana -molt sensible a tot al que fa referència a Israel- té una gran influència. Amb el seu rebuig resulta molt difícil que un candidat pugui guanyar unes eleccions. El Congrés -habitualment tan hostil a qualsevol despesa- accepta anualment aquests immensos donatius sense a penes discussió i gairebé per unanimitat.

12. Els àrabs coneixen aquesta situació molt millor que l'opinió pública dels països desenvolupats. Se senten agredits per la cristiandat occidental, el seu rival històric. Per ells aquesta *agressió occidental* és continuació de les croades, i ho relacionen també amb l'espoliació del petroli. També saben que la solució militar fa temps que no és possible perquè actualment els israelians tenen la bomba atòmica i podrien utilitzar-la si es vegessin en perill. No ha d'estranyar que les masses empobrides -ferides en la seva dignitat i mancades de cap altra alternativa- escoltin amb simpatia el discurs dels fonamentalistes.

4. L'ISLAMISME

En els últims segles han proliferat moviments que prediquen un retorn a la puresa original de l'Islam, tal com ho va instituir el Profeta i com es va practicar els primers temps. Aquesta tendència s'ha denominat salafiya i a ella pertanyen els moviments anomenats islamistes. Vegem-ne alguns.

4.1. ORÍGENS

1. Aràbia

A l'Aràbia del segle XVIII -quan ja era evident la decadència musulmana- va viure un personatge anomenat **Wahhab** (1703-1787) seguidor de la tendència *hanbalí* (vegeu nota 2) la més rígida de les quatre escoles jurídiques del sunnisme. Els seus estudis de teologia a Medina, Iran i Iraq no van fer sinó convèncer-lo que havia de desposseir l'Islam de les innovacions afegides per tornar a la puresa i simplicitat primitiva. Així rebutja qualsevol coneixement no basat en l'Alcorà, la Sunna o les deduccions necessàries de la raó. La pràctica religiosa per a ell és una qüestió d'Estat, per tant, estableix penes per als qui no assisteixen a les pregàries comunes. Estableix l'aplicació literal de tots els preceptes de l'Alcorà o la Sunna, fet pel qual es fa complir amb exactitud *la Xara*, incloent-hi els càstigs corporals.

Aquest rigorisme va provocar el rebuig generalitzat dels teòlegs, però va ser adoptat per Ibn Saud, emir del Najd. El seu fill i successor Abd al-Aziz tractà d'imposar el wahhabisme en el món àrab: conquereix i unifica tot Aràbia, però quan ataca l'Imperi turc resulta derrotat. Això no obstant, va mostrar que els àrabs eren capaços de grans proeses quan lluitaven moguts per la fe.

Un segle després, ja al segle XX, un altre Ibn Saud -emir de Najd i descendent del primer Ibn Saud- repren el seu projecte i unifica Aràbia sota l'impuls del wahhabisme. Neix l'Aràbia Saudita⁴.

2. Afganistan

Tanmateix, el wahhabisme no arrela fora d'Aràbia i cap altre país no ha tractat de posar-lo en pràctica.

Les arrels de l'islamisme del segle XX cal buscar-les al segle anterior a l'Afganistan. Allà va viure Djamal ed-Din al-**Afghaní** (1838-1897) un activista que troba en la religió musulmana els fonaments per a la seva lluita anticolonial. La seva aversió a tot el que és britànic neix a l'Índia, on els anglesos arrabassen el poder a la minoria musulmana. Va viure a Istanbul i al Caire, on va contactar amb els intel·lectuals de la Universitat Al-Azhar, la més prestigiosa del món àrab. Va viure també a Londres i a París.

Per a un musulmà format intel·lectualment i capaç d'observar la realitat, comparar el que va ser l'Islam amb el que és ara, en comparació amb l'Occident, resultava desolador⁵. Afghaní era conscient del repte occidental. Volia netejar la religió musulmana de defectes acumulats durant segles, però estava convençut que l'Islam és compatible amb les innovacions tècniques.

3. Egipte

La crida d'Afghaní a una lluita conjunta dels musulmans de totes les tendències, escoles o països davant del repte d'Occident va tenir una gran influència en els mitjans intel·lectuals de nombrosos països. El seu deixeble i amic el xeic egipci Mohamed Abduh (1849-1905) estén a Egipte el que per a ell és la idea essencial del seu mestre: Es pot ser modern i ser bon musulmà. Ciència i religió han de tornar a agermanar-se, com en l'època daurada de la civilització musulmana. Abduh arriba, fins i tot, a defensar en molts terrenys la igualtat de la dona.

4. Índia i Pakistan

Paral·lelament, a l'Índia es desenvolupa un altre moviment reformista. Muhamed Iqbal (1873-1938) va estudiar filosofia a diverses universitats europees. Es rebel·la davant el crepuscle de l'Islam -en aquells temps els musulmans estaven perdent la seva hegemonia davant la majoria hindú- i predica el retorn als valors morals de la primitiva comunitat musulmana. També defensa l'aproximació als coneixements moderns i a la democràcia, però afirma que cal contemplar-ho tot a la llum de l'Islam.

El seu deixeble Mawdudi (1903-1979) va compartir al començament les idees modernitzadores del seu mestre. Tanmateix, després de la seva mort va desenvolupar una doctrina més fonamentalista: segons ell, els musulmans havien de ser fidels a la lletra de la Revelació i aplicar la Xara, la Llei islàmica que apareix en els passatges de l'Alcorà i la Sunna.

4.2. ELS GERMANS MUSULMANS

1. El moviment que més directament ha influït en l'actual islamisme és el dels Germans Musulmans, fundat a Egipte el 1928 pel xeic Hassan **al-Banna** (1906-1949).

Aquest teòric de l'islamisme era fill d'un home instruït que havia estat alumne d'Abduh a la Universitat Al-Azhar del Caire. Compartia les idees modernitzadores d'Abduh, però també va assimilar els valors de l'Islam més tradicional quan va formar part d'una germandat *sufí*. Els seus plantejaments -senzills i moderats- han exercit una gran influència en el recent despertar islàmic. L'*Umma* és una sola nació. Cal reforçar els vincles de fraternitat. I la base de les reformes és el retorn als ensenyaments de l'Islam.

2. Més radical va ser Sayyid **Qutb** (1906-1966) que va succeir al-Banna com a principal ideòleg del moviment. Era un professor universitari, ben relacionat amb els occidentals, que experimenta una “conversió” personal i ingressa en els Germans Musulmans. Perseguit per Nasser, va passar pràcticament la resta de la seva vida a la presó i finalment el van penjar. Malgrat els mals tractes, allà va poder escriure el més essencial de la seva obra. Qutb creu que el món està vivint la *jahiliya* un estat d'ignorància comparable al de l'època preislàmica. A l'Islam hi ha receptes per resoldre els grans problemes socials i polítics de la nostra època i amb ell es pot aconseguir l'ideal de la Justícia Social. Però no n'hi ha prou amb defensar-lo amb

paraules, s'ha de defensar amb fets. Cal fer la revolució⁶.

3. Paral·lelament al radicalisme de Qutb hi ha entre els Germans Musulmans un corrent més moderat el representant del qual és un imam cec d'una mesquita del Caire, Abd al-Hamid **Kichk**, nascut el 1903. La seva predicació setmanal dels divendres congregava una multitud creixent. Detingut el 1966 i alliberat dos anys després, el seu prestigi no ha deixat de créixer a través de la difusió per tot el món islàmic de cassetes amb les seves predicacions. Kichk renuncia a la violència i creu que l'islamisme només ha de progressar a través de la predicació. Això no obstant, ataca amb duresa els “enemics de l'Islam” -entre els quals inclou l'imperialisme occidental- i afirma que la nació musulmana tornarà a conquerir el món quan l'*Umma* torni a l'Islam veritable i a la pràctica de la Llei. La construcció teòrica de l'islamisme -que avui ha estat assumida per amplis sectors de la societat musulmana- ja estava feta.

4. Els Germans Musulmans van ser perseguits per Nasser i els seus successors amb ferocitat. Això no obstant, nuclis de la Germandat s'han estès per tot el món àrab estenent el pensament islamista. A *Síria* van assolir un gran desenvolupament però trobaren en el partit Baas i en el dictador Assad el seu enemic més ferotge. El 1982 van quedar molt debilitats després de la rebel·lió fallida i d'una repressió de més de 10.000 morts. A l'*Aràbia* són tolerats pel règim wahhabita -amb el qual coincideixen en alguns aspectes- i compten amb el suport i la simpatia entre la població. El moviment islamista d'*Algèria* en el seu origen també està estretament emparentat amb els Germans Musulmans.

4.3. LA REVOLUCIÓ ISLÀMICA DE L'IRAN

Des del començament, la branca xiïta de l'Islam es va caracteritzar per una certa desconfiança -que de vegades es convertia en hostilitat- cap al poder polític establert. Per això va tenir un gran èxit entre la població musulmana que no era àrab, i va arrelar especialment en la població iraniana. Des de 1501, el xiisme és la religió oficial en el territori iranià.

La creença en el retorn de l'imam ocult -el *Mahdi*- sempre ha mantingut en el món islàmic una esperança messiànica semblant a la jueva. És una creença essencial en el xiisme on s'identifica el *Mahdi* amb el Senyor del Temps, la vinguda del qual es produirà en les proximitats de l'Hora Final.

El sociòleg iranià Alí **Shariati** (1933-1977) va associar aquesta idea amb plantejaments marxistes i va presentar el *Mahdi* com el salvador que ha de venir a alliberar els oprimits de la terra⁷. Així, presenta l'Islam com una força revolucionària i progressista. El seu pensament va exercir una gran influència entre la joventut iraniana i predisposà la població a favor d'una revolució que va ser vista com l'inici d'una sèrie de canvis relacionats amb la possible vinguda del *Mahdi*.

Ja hem vist que, a l'Iran, després de la I Guerra Mundial, s'instal·la en el poder la dinastia dels Pahlawi, que implanten una occidentalització forçosa. El règim es converteix des de 1953 en una de les dictadures més ferotges del món. Com a resistència enfront d'aquest ordre sorgeixen els *fedaiins* (combatents de l'Islam) que apareixen com l'equivalent xiïta dels Germans Musulmans. Inicialment reben el suport d'alguns *ulemes* (teòlegs) que acaben imposant els seus plantejaments entre el clergat iranià.

Entre ells destaca Ruhollah **Khomeynî** (1902-1989) el qual des de la ciutat santa de Qom va llançar atacs furibunds contra les impopulars reformes del Xa. Perseguit per la policia iraniana es refugià primer a Iraq i després a París. Khomeynî i Shariati van ser les figures més destacades de l'oposició al règim del Xa i els principals inspiradors de la revolució que el va enderrocar el 1979. Però la prematura mort del sociòleg marxista poc abans de la revolució va permetre a Khomeynî imposar els seus plantejaments conservadors en el nou règim.

Després de la revolució, el poder teòricament va quedar en mans de Khomeynî, però a la pràctica en mans dels Comitès Revolucionaris, els Tribunals Revolucionaris i els Guardians de la Revolució, tots ells islamistes radicals.

Aviat es va desencadenar una dura repressió sobre els sectors marxistes que havien contribuït decisivament al triomf de la revolució. *Fedaiins*, *mujahidins* i membres del partit comunista Tudeh van ser detinguts i molts d'ells executats. Es va implantar la *Xara*, la llei islàmica, tot i que recollida a través d'una Constitució. Aquesta va aprovar la instauració d'una República islàmica la proclamació de la qual havia tingut prèviament el suport d'un referèndum. Es va implantar un sistema relativament democràtic, però es reservà a Khomeynî -el seu “guia espiritual”- un poder vitalici per sobre de totes les institucions de l'Estat.

El líder xiïta va utilitzar el seu poder tractant de moderar els excessos dels islamistes radicals que seguien les seves idees. Va tractar de frenar els excessos dels Tribunals Revolucionaris, però no els va dissoldre. Va promulgar diverses amnisties que amb prou feines van ser obeïdes. Arribà a exigir que qualsevol execució comptés amb la seva signatura, però això tampoc no es va complir. Els presidents de la República que va escollir -Bani-Sadr i Rafsandjani- van ser relativament moderats.

Va designar Montazeri el seu successor com a “guia espiritual”, un prestigiós *ayatollah* de plantejaments bastant menys radicals que els seus. Era una designació secreta que algú va neutralitzar fent-la pública poc abans de la mort de Khomeynî. Aquest aleshores va optar per designar successor Khamenei, un dirigent religiós radical però de molt poc relleu, de manera que el president de la República, el moderat Rafsandjani, pogués disposar del veritable poder.

La revolució iraniana ha tingut un gran impacte. Ha suposat el primer triomf dels islamistes i ha evidenciat que les seves idees es podien portar a la pràctica. Al començament de la dècada dels 80 semblava que la revolució islàmica podia estendre's com una reguera de pólvora per tot el Pròxim Orient, atès que la població musulmana era receptiva a aquesta reivindicació de la seva identitat i a l'enfrontament amb Occident. El suport occidental als excessos de l'Estat d'Israel semblava evidenciar que l'enfrontament històric entre totes dues cultures encara continuava i que s'havien d'adoptar plantejaments radicals per defensar l'Islam.

Això no obstant, algun factors han frenat -o alentit- aquest procés. La revolució iraniana era de caràcter xiïta, de manera que els seus dirigents religiosos mai no podrien ser-ho de la resta dels països islàmics, de majoria sunnita. De fet, la majoria xiïta de diferents països ha estat el sector de població que ha treballat més activament a favor de la revolució islàmica.

D'altra banda, les monarquies petrolieres del Golf han vist una amenaça en els plantejaments republicans dels xiïtes iranians i han treballat activament per impedir-ne la difusió. En general, els governs del Pròxim Orient han tractat de prevenir el contagi revolucionari islamitzant

moltes lleis i molts costums i fent reformes que els allunyen del model occidental. D'aquesta manera, la revolució islàmica -sense haver triomfat encara- ja ha aconseguit transformar radicalment la política i la societat musulmana.

L'experiència iraniana ha tingut un èxit escàs des d'una perspectiva econòmica -pateix una elevada inflació- tot i que ha generat una societat molt igualitària sense les traves de la planificació central. Aquest relatiu fracàs econòmic ha contribuït també a dissuadir altres pobles d'imitar aquesta revolució⁸.

5. ACTITUDS POLÍTIQUES

El repte de la societat moderna i occidental ha generat en el món islàmic diverses actituds al llarg de l'últim segle. La major part d'elles encara tenen vigència i configuren els principals sectors que protagonitzen la política en els països musulmans, particularment en els països àrabs.

1. Inicialment, un clar sentiment d'inferioritat va portar alguns dirigents a defensar una *occidentalització* radical. Volien modernitzar-se i això exigia imitar Occident. És el camí escollit a Turquia per Kemal Atatürk i seguit a l'Iran pels Pahlawi. El seu model és el d'un estat laic que garanteix una neutralitat confessional i combat qualsevol manifestació externa de religiositat. Es tracta d'una veritable capitulació cultural, amb una religió reduïda a l'àmbit de la privacitat, fet que xocava amb plantejaments molt profunds de la religió musulmana. Atatürk va reprimir ferotgement les tradicions i els costums islàmics -com l'ús del vel per les dones- que poguessin afectar aquesta neutralitat pública.

2. Una altra tendència va optar per una modernització més moderada per respondre al repte d'Occident, i tractar de superar-lo. Es tractava d'aprofitar aquells aspectes més vàlids de la societat occidental i adaptar-los a la realitat i a la mentalitat de les societats islàmiques. És la tendència que ha comptat amb un suport més gran del poble fins fa poques dècades. Dintre d'aquest grup destaca sobretot l'anomenat *socialisme arabista*, de caràcter nacionalista i d'esquerra, que va ser el protagonista del procés descolonitzador. En aquesta línia de nacionalisme panàrab i progressista trobem el Partit Baas, governant a Síria i Iraq, el règim de Nasser a Egipte i el FLN algerià de Boumedien.

El fracàs d'aquestes experiències ha tingut conseqüències d'un gran abast per a la civilització islàmica. Gairebé sempre han derivat en dictadures -de vegades de perfil molt cruel com la de Saddam Hussein a l'Iraq- i en cap cas no han aconseguit treure les seves poblacions de la pobresa. Amb la descolonització s'havien obert grans esperances que no s'han vist acomplides. Ni tan sols la possessió del petroli els ha portat el desenvolupament econòmic. Les reiterades i humiliants derrotes davant d'Israel demostren que la seva civilització continua en estat de prostració.

S'ha pagat un preu cultural molt alt en incorporar elements modernitzadors d'Occident i el resultat només és la desigualtat, l'opressió i la pobresa⁹.

3. Anteriorment, ja hem analitzat la tendència *islamista*. S'hi poden identificar dues variants.

- *Els integristes* -com els wahhabites o els Germans Musulmans- valoren la tradició. Pretenen tornar als Textos sagrats però respectant tot allò de positiu que la Tradició hi ha anat afegint.

- *Els fonamentalistes* -com Khomeynî o els talibans afganesos- són més literalistes, i confien a organitzar la societat aplicant amb exactitud els preceptes religiosos, al marge de la diferència de la nostra societat i del que hi han afegit segles de pietat religiosa.

També caldria destacar la diferència ja estudiada entre els sectors més radicals que defensen l'*Umma* mitjançant la violència i els més moderats que creuen que n'hi ha prou amb la religiositat i la predicació. A la pràctica, tots dos sectors es complementen: Els plantejaments moderats s'estenen amb facilitat entre una població predisposada a escoltar-los. Més tard alguns abandonen aquesta actitud moderada i adopten plantejaments radicals. Aleshores, amb les seves accions violentes atorguen a l'islamisme un clar protagonisme polític.

Aquestes tendències islamistes comparteixen una relativa deslegitimació de l'Estat. Creuen que, com en els primers temps, l'*Umma* hauria d'estar políticament unida en un sol Estat, governat per una autoritat simultàniament civil i religiosa. Com que això no s'esdevé, tots els Estats són escassament legítims. Aquest plantejament els proporciona un gran potencial revolucionari, però els perjudica quan han d'enfrontar-se a la responsabilitat de governar un país.

Comparteixen també aquestes tendències i l'amargor pel fet que Occident s'hagi “avançat”. Creuen que la civilització islàmica es farà compatible amb la modernitat i sobrepassarà novament Occident, si els musulmans tornen a una observança fidel dels seus preceptes.

4. Les germandats *sufís* no constitueixen estrictament una tendència política, però sí una actitud davant la política molt més coherent amb les arrels islàmiques. No fan concessions de cap tipus a la modernitat. Cultiven un Islam molt espiritualista i tradicional, amb un intens fervor religiós. Ja a l'Edat Mitjana els sufís promovien l'experiència espiritual personal, relativitzant les formes religioses concretes. De vegades es parla d'un “misticisme” sufí. Avui constitueixen germandats molt variades. Però la majoria conserva amb una gran autenticitat l'espiritualitat islàmica.

Aquestes germandats s'han adaptat a la clandestinitat quan ha calgut, i han mantingut la seva identitat fins i tot en situacions de gran repressió. Són elles les que han mantingut la flama de l'Islam a la Turquia d'Atatürk o a la Unió Soviètica. Després d'unes quantes generacions de persecució emergeixen amb una gran vitalitat i contribueixen a difondre l'Islam entre la resta de la població.

Des del punt de vista polític, el sufisme és genèricament conservador, però no propugna accions polítiques concretes. Els corrents modernistes es mostren hostils al sufisme, però reproven el seu distanciament dels valors del món modern. S'ha vist el sufisme col·laborar amb el poder colonial, simplement perquè es considerava *al marge* dels valors polítics. Avui el sufisme coneix una gran difusió i exerceix una notable influència sobre la resta dels musulmans. Es troba molt difós en ambients intel·lectuals, particularment a la prestigiosa Universitat d'Al-Azhar del Caire.

6. SOCIETAT

Els països musulmans del Pròxim Orient i el nord d'Àfrica presenten, en general, un grau mitjà de desenvolupament. Pràcticament tots aquests països es troben situats en la zona intermèdia de la classificació de l'Índex de Desenvolupament Humà elaborat per les Nacions Unides¹⁰.

Sorpren aquesta dada atesa la pobresa d'alguns països. La religió islàmica promou l'ajuda als més desfavorits i així atenua alguns dels pitjors perfils de la misèria.

Només s'adverteix una gran desigualtat quan intervenen amb força altres elements culturals o econòmics, com passa als països musulmans de l'Àfrica Negra, del sud-est asiàtic o en les monarquies del petroli.

En una comunitat islàmica hi ha mecanismes de solidaritat que eviten l'exclusió social dels més pobres. Tots, però sobretot els més rics, han d'atendre amb l'almoina obligatòria -*zakat*- aquells qui tenen menys en la seva comunitat. La riquesa d'uns pocs només és legítima si reverteix, en part, en benefici dels musulmans menys afortunats.

En el Pròxim Orient la societat no acostuma a estar dominada per una minoria exageradament enriquida. L'excepció la trobem en les monarquies del Golf on -com a conseqüència de l'efecte distorsionant del petroli- sí que hi ha una elit molt enriquida, propera a la família que manté el poder.

Només en els països amb més tradició intel·lectual -com Egipte, Iraq o Síria- s'identifica clarament la presència d'unes classes mitjanes l'existència de les quals es remunta a bastants segles enrere. Aquestes classes van acollir amb entusiasme les tendències modernitzadores i la influència occidental. Un cop arribat el moment, s'identificaren també amb el socialisme arabista, protagonitzaren el moviment nacionalista i anticolonial i es convertiren en els sectors dirigents dels nous Estats.

Tanmateix, la major part de la població d'aquests països acostuma a estar formada per masses camperoles que s'han vist durament perjudicades per les transformacions i convulsions del segle XX. Les expectatives de millora de la qualitat de vida obertes amb la descolonització no s'acompliren. La població creix vertiginosament i la producció agrària -amb una tecnologia molt tradicional- no s'adapta al ritme necessari.

Molts emigren a les grans ciutats on, davant l'escassetat d'indústria, solen integrar-se a l'anomenada economia informal. Culturalment han estat maltractats per una civilització que els és estranya i que no entenen. A més, com ja hem assenyalat, se senten profundament humiliats per Occident, per la seva superioritat militar i econòmica, i pel tracte injust evidenciat en el conflicte de Palestina.

Decebudes, aquestes masses camperoles es giren cap a l'islamisme, particularment els joves que -a causa del vertiginós creixement demogràfic- constitueixen el 65% de la població. Troben que aquest moviment els torna la dignitat i els aporta una nova esperança.

Aquestes masses populars odien les monarquies del Golf, perquè reproveixen que la seva riquesa no reverteixi en benefici de l'*Umma* i dels pobres. Atès que aquestes monarquies tenen el suport d'Occident, les masses musulmanes sospiten que, en realitat, defensen interessos aliens a la comunitat islàmica.

En uns pocs països -Tunísia, Marroc- hi ha unes classes mitjanes en expansió a causa del creixement econòmic i d'una moderada modernització de les seves estructures productives. Aquestes classes es troben particularment desconcertades: coneixen els aspectes positius de la vida occidental -a través del comerç, el turisme, la universitat o l'emigració- però tenen por de perdre la seva identitat. I encara temen més el rebuig de les masses desposseïdes. Per això *busquen algun tipus de compatibilitat entre l'Islam i la modernitat, i constitueixen la gran esperança d'evitar una confrontació encara més dura entre l'Occident i l'Islam.*

7. LA DONA EN LA SOCIETAT ISLÀMICA

Juntament amb un procés profund, ampli i silenciós, de promoció de la dona musulmana, s'adverteixen dures reaccions que aparentment fan retrocedir en poc temps l'avenç de diverses dècades. La situació de la dona en els països islàmics -especialment en els països del Pròxim Orient i el nord d'Àfrica- constitueix potser l'aspecte més polèmic de la civilització musulmana.

Els costums islàmics relatius a la dona es fonamenten a l'Alcorà, la Sunna i també en tradicions, algunes de les quals provenen de l'època preislàmica. La societat àrab a la qual Mahoma va dirigir la seva predicació era una societat patriarcal, pròpia de pobles tradicionalment pastors. Les dones eren considerades béns familiars, sotmeses a la tutela masculina, amb la missió de procrear fills barons per garantir la continuïtat de la família patriarcal

El text alcorànic protegeix la dona davant dels excessos d'aquest model prohibint matar les filles en el moment de néixer, limitant la poligàmia i el repudi, reconeixent el dret de la dona a la propietat i a l'educació, i exigint el consentiment de la dona per al matrimoni. Aquestes disposicions es troben en *sures* -revelacions de Déu a Mahoma recollides a l'Alcorà- pertanyents a la primera època, quan Mahoma viu a la Meca amb la seva dona Jadicha i té escassos seguidors.

Després de la mort de Jadicha i de la fugida a Medina les noves *sures* més aviat recullen les idees patriarcals de preeminència de l'home sobre la dona. L'interès per no fer malbé l'estructura social establerta va afavorir que l'aparent contradicció es resolgués decidint que les *sures* posteriors prevalien sobre les primeres. Els sectors musulmans tradicionalistes segueixen defensant aquesta interpretació, però els reformistes reclamen la preeminència de les primeres *sures*, més favorables a la dona¹¹.

Els règims laics sorgits de la descolonització es mostraren preocupats per mantenir la personalitat cultural. Tement que qualsevol evolució de la situació legal de la dona fos interpretada com una pèrdua d'identitat, van legitimar la tradicional autoritat de l'home sobre la dona. El desenvolupament recent dels moviments islamistes ha situat la qüestió de la dona en el centre del debat social. Alguns propugnen fins i tot apartar la dona del treball i deixar els seus llocs per als homes parats. És possible parlar d'una retraditionalització impulsada des de l'Estat com a prevenció davant de l'expansió islamista.

Sorpren de veure tantes dones adoptar amb entusiasme aquest islamisme. Ara bé, la separació de sexes podria donar lloc a situacions en les quals la subordinació de la dona tingui un caràcter excepcional.

Són moltes les dones que donen suport a tradicions que les discriminen. De vegades són tradicions preislàmiques que no tenen cap base religiosa. Un exemple terrible és l'ablació del clítoris que en algunes zones -musulmanes i no musulmanes- de l'Àfrica manté la seva plena vigència i afecta desenes de milions de dones.

Tanmateix, la realitat social està canviant, especialment a les ciutats que acullen una proporció creixent de la població. L'explosió demogràfica, l'emigració masculina i la necessitat d'aportar diners a la família estan canviant el comportament social d'aquelles dones que ja han pogut accedir a la formació professional o universitària.

L'ús del vel o *hidjab* de vegades té un sentit contrari del que interpretem els occidentals. No solament és una peça tradicional, còmoda i barata, sinó que, a més, permet a la dona que el porta moures lliurement i accedir a la universitat i al treball.

La poligàmia està poc estesa i en franca regressió. En alguns països està prohibida i en els altres es tendeix a pactar en el contracte matrimonial la nul·litat automàtica si hi ha un segon matrimoni. Els casaments s'entenen com un pacte entre dues famílies, encara que a les grans ciutats els joves tenen més llibertat d'elecció. Un cop casada la dona ha d'obeir el marit. Així mateix, l'herència de la dona sempre és inferior a la dels seus germans barons. A més, la tradició alcorànica permet a l'home repudiar la seva dona, mentre que ella per divorciar-se necessita l'autorització d'un jutge islàmic.

La dona està àmpliament integrada en un sistema educatiu generalment de caràcter mixt. La seva presència està generalitzada en l'ensenyament primari i és bastant àmplia en l'ensenyament secundari. Això no obstant, les diferències entre països són notables i hi ha zones en què es resisteixen a enviar les nenes als centres d'ensenyament secundari. A la universitat hi ha menys dones que homes però les diferències s'han anat escurçant. En alguns cercles intel·lectuals es defensa la creació d'universitats exclusivament femenines com a únic mitjà de garantir a les dones una àmplia presència en els nivells educatius superiors.

La participació de la dona en el treball és normal en mitjans camperols, però troba grans dificultats en les professions modernes. Molts homes creuen que les dones els arrabassen il·legítimament els escassos llocs de treball.

La convivència laboral entre persones de diferent sexe provoca recels en la societat. Alguns països han establert espais separats en locals i transports públics. Només en algunes professions -com mestra o infermera, on la presència femenina és massiva- es dissipen aquests recels. Això no obstant, nous hàbits de consum obliguen les famílies a procurar-se un segon sou i -malgrat les resistències- a incorporar la dona al treball¹².

Quan els islamistes arriben al poder, la implantació de la *Xara* converteix la seva situació en insuportable. A l'Afganistan, els talibans han imposat una absoluta separació d'homes i dones, i han arribat, fins i tot, a expulsar les dones malaltes dels hospitals.

En l'àrea musulmana abunden les situacions estranyes a la sensibilitat moderna i radicalment contràries als drets humans. Tanmateix, l'Islam no és igual a tot arreu: a Europa, a l'Àsia central, a l'Àsia meridional i al sud-est asiàtic la presència d'altres components culturals concedeix a la dona musulmana una millor condició, comparada a la d'altres dones de les mateixes zones.

Paradoxalment, mai en la història de l'Islam la dona no havia tingut un paper tan rellevant. El 1995 hi havia tres primeres ministres a grans països musulmans: Tansu Ciller a Turquia, Benazir Bhutto al Pakistan i Jaleda Zia a Bangla Desh. Hi ha més dones poetes i novel·listes que en cap altra època i sorpren l'energia i el valor amb què moltes dones denuncien els

problemes que comporta la seva situació en la societat islàmica¹³.

8. CONFLICTES RECENTS

L'avenç -en ocasions violent- de l'islamisme està generant conflictes a nombrosos països. Els interessos del petroli, la proliferació de dictadures i el malestar generat pel conflicte de Palestina han convertit el Pròxim Orient i el nord d'Àfrica en una de les àrees més inestables del planeta.

8.1. LA GUERRA ENTRE IRAN I IRAQ

El conflicte entre Iran i Iraq és una herència de les disputes entre els imperis persa i turc. Les disputes se centraven en el canal de Shatt-al-Arab -que havia quedat sota el control de l'Iraq- i la regió del Khuzestan, rica en jaciments petrolífers, que va quedar en poder de l'Iran malgrat que la seva població no era iraniana sinó àrab de religió xiïta.

Quan el 1978 triomfa a Iran la revolució islàmica semblava que s'estendria pel golf Pèrsic, on es troben dos terços de les reserves mundials de petroli. A l'Iraq els abundants recursos procedents del petroli havien permès construir un poderós exèrcit amb el qual el dictador Saddam Hussein creia que podria enfrontar-se a Israel i, així, convertir-se en el líder de tot el món àrab.

Feia temps que Saddam Hussein reprimia ferotgement els xiïtes del sud, favorables a la revolució islàmica iraniana. El 1980, creient que havia debilitat l'exèrcit iranià a conseqüència de les purgues revolucionàries, ataca l'Iran. Volia prevenir així el contagi islàmic i apoderar-se del petroli de Khuzestan. Això no obstant, la inesperada resistència dels revolucionaris iranians va donar pas a una llarga guerra que va durar vuit anys i que va dessagnar tots dos països.

Les potències occidentals van veure en aquest conflicte l'oportunitat d'exportar armes -que tots dos països podien comprar amb els seus recursos petrolífers- i, de passada, debilitar dues potències perilloses. El 1988 s'arriba a un armistici davant l'evidència que cap dels dos adversaris no podia guanyar aquesta guerra.

8.2. LA GUERRA DEL GOLF: “SANG PER PETROLI”

El 1990, Saddam Hussein conserva un poderós exèrcit que vol utilitzar per convertir-se en el líder del món àrab. Convençut que tant Occident com les monarquies del Golf el veuen com l'escut que impedeix l'expansió de la temuda revolució islamista de l'Iran, decideix envair Kuwait. Aquest país petit, escassament habitat i amb immenses reserves de petroli, formava part històricament del territori iraquí. En arribar la descolonització, els britànics van preferir segregar-lo per poder explotar amb més facilitat les seves riqueses. Iraq mai no va acceptar una independència que considerava una simple espoliació.

La revolució de l'Est de 1989 havia trencat l'ordre internacional a Jalta. L'ambició de Saddam Hussein va proporcionar al president Bush una excel·lent oportunitat de definir el marc d'un nou ordre internacional. Alhora, aconseguia per fi posar sota control militar occidental la zona

del Golf, de la qual depèn el subministrament energètic dels països desenvolupats. L'ambaixadora americana va garantir a Saddam Hussein la neutralitat americana en un possible conflicte, dies abans de la invasió de Kuwait.

El Consell de Seguretat -amb Rússia i la Xina neutralitzades pels problemes interns- va dirigir aparentment el conflicte, emascarant el caràcter clarament occidental de la intervenció. L'opinió pública dels països musulmans va sentir des del començament aquesta guerra com una agressió a l'*Umma*. Certament, Saddam Hussein era un dictador ferotge, però en el món islàmic amb prou feines hi ha democràcies. La perspectiva que un poderós exèrcit prengués el control del Golf i les seves immenses reserves de petroli gaudia de grans simpaties. La població era hostil a unes monarquies que vivien en l'opulència mentre l'Islam era reiteradament humiliat. Un líder poderós i decidit, capaç d'enfrontar-se a Occident i d'unificar el territori del Golf, podria crear una potència mundial capaç d'enfrontar-se a Israel i de tornar la dignitat als musulmans.

L'exhibició de poder militar i la victòria de les potències occidentals -aliades de les impopulars monarquies del Golf- va ser percebuda per la població àrab com una nova derrota i va agreujar el seu ressentiment cap a Occident. Tota la propaganda sobre les innegables crueltats de Saddam Hussein no va impedir que, en el moment decisiu, els Estats Units evitessin la seva completa derrota. La seva ferotge dictadura mai no va ser el motiu de la intervenció i els Estats Units continuaven necessitant el seu escut davant de la revolució iraniana.

8.3. LA GUERRA CIVIL D'ALGÈRIA

Durant la colonització francesa es va tractar d'eliminar de soca-rel la cultura algeriana: el francès va ser l'única llengua oficial i es va eliminar l'Islam dels programes escolars. Quan Algèria s'independitza el 1962 es constata la força que l'Islam conserva entre la població malgrat les dècades d'hostilitat dels colonitzadors. La lluita revolucionària contra la colonització va ser interpretada per uns en termes marxistes, i pels altres com la Gihad davant els enemics de l'*Umma*.

Aquesta confusió va generar un conflicte larvat en el nou Estat. S'instaura un règim socialista i dictatorial, proper al model soviètic. La proclamació de l'Islam com a religió oficial i la construcció de més de 10.000 mesquites va resultar insuficient per a un sector de la població que hauria vist amb bons ulls la implantació d'algunes normes de la *Xara*. L'Islam era, per a unes autoritats algerianes clarament laïques, *més un signe d'identitat que una forma de vida*.

La colonització va deixar una societat escindida, amb una minoria molt occidentalitzada controlant l'exèrcit i la política, i una majoria de la població molt tradicional, amb una molt escassa presència de la dona en el món laboral.

Els anys 70 apareix un moviment, proper als Germans Musulmans, amb el suport indirecte de l'Aràbia Saudita. L'exemple de la revolució iraniana i la predicació de l'egipci Kichk -coneguda a través de les seves populars cassetes- van multiplicar la influència d'aquest nucli. La relativa tolerància de les seves activitats va permetre que canalitzessin el descontent popular amb el règim dictatorial. La guerra d'Afganistan va atraure nombrosos voluntaris islàmics que tornaven disposats a continuar lluitant en la *Gihad*.

Les primeres eleccions democràtiques van donar el triomf als islamistes moderats del Front Islàmic de Salvació, tant en les eleccions municipals de 1990 com en les legislatives de 1992. La seva voluntat d'implantar immediatament la *Xara* causava terror entre els sectors urbans, fortament occidentalitzats, especialment entre les escasses dones que treballaven. La victòria del Front Islàmic de Salvació en les eleccions legislatives va ser anul·lada -amb el poc democràtic suport dels països europeus-, els seus dirigents empresonats i l'activitat de les mesquites severament restringida. La resposta va ser l'aparició del terrorisme islàmic. D'una violència selectiva -dirigida primer contra els estrangers i després contra les dones treballadores- s'ha passat a una violència massiva, amb esgarrifoses matances de barris i pobles sencers.

L'acció de les forces de seguretat -amb tortures freqüents, execucions sense judici, camps de concentració i nombrosos desapareguts- no ha fet sinó augmentar l'espiral de violència. Alguns desconfien de la incomprensible inoperància de la policia i de l'exèrcit durant les massacres islamistes, i sospiten que permeten aquestes matances per justificar la repressió i restaurar a mitjà termini el règim dictatorial. Es tracta d'una autèntica guerra civil que ja ha deixat desenes de milers de morts. Aquesta guerra es lliura a les portes d'Europa i les seves conseqüències encara són imprevisibles.

8.4. LA GUERRA DE L'AFGANISTAN

L'Afganistan va ser un “estat-tap” entre les colònies angleses del Pròxim Orient i l'Imperi dels tsars. Les seves fronteres integren pobles molt diversos i separen artificialment el territori tradicional. Durant molts anys, el nomadisme ha fet que aquestes fronteres no tinguin amb prou feines efectivitat pràctica.

Quan, el 1978, esclata la revolució islàmica iraniana la Unió Soviètica té por que es contagii Afganistan -hi havia un règim prosoviètic- i, fins i tot, que pugui influir sobre la població soviètica de l'Àsia central, majoritàriament musulmana. El 1979, les tropes soviètiques envaeixen Afganistan i hi imposen un governant encara més fidel que l'anterior. L'acció es va interpretar en el context de la guerra freda i els Estats Units van finançar una guerrilla anticomunista, amb una base al Pakistan on van arribar a acollir-se milions de refugiats. Els islamistes van veure en el conflicte un atac de la Unió Soviètica a l'*Umma* i hi enviaren nombrosos voluntaris finançats per l'Aràbia Saudita. El 1988, els soviètics abandonen Afganistan deixant la situació aparentment estabilitzada.

El 1991, el pacte entre l'URSS i els Estats Units per suspendre el subministrament d'armes, va cedir tot el protagonisme a l'Aràbia Saudita i l'Iran, països que finançaven diverses guerrilles islàmiques. Al nord, la guerrilla de tadjikistanesos i uzbekistanesos -Tadjikistan i Uzbekistan ja són països independents- presentava un clar perfil ètnic. Al sud, la guerrilla tenia bases al Pakistan islamista. Tot i pertànyer la majoria al poble pashtú -ètnia compartida amb el Pakistan- aquesta guerrilla de *mujahidins* tenia un marcat accent religiós.

La debilitat creixent del règim -Afganistan és un dels països més pobres del món- finalment atorgà el poder a una coalició de diversos grups guerrillers. Les desavinences aviat van convertir la capital Kabul en escenari de combats sagnants i va provocar l'èxode d'una bona part de la població.

Aleshores sorgeix el moviment dels *talibans*, joves estudiants de teologia formats en els camps de refugiats del Pakistan que defensen l'aplicació de la *Xara* amb un rigor ratllant a la crueltat. La seva rígida disciplina els atorga primer el control sobre els *mujahidins* del sud i posteriorment, el 1996, la victòria sobre els grups que lluitaven a Kabul. La crida a la *Gihad* islàmica contra els governants que tenen el suport dels estrangers va ser ben rebuda per la població, com també la pau que imposaren en els seus territoris després de dècades d'enfrontaments ètnics. Això no obstant, la seva intransigència pot acabar per retirar-los el suport popular, fins i tot, entre la població pashtú que els dona el principal suport.

Els *talibans* tenen el suport total del Pakistan i en algun moment han gaudit de la “comprensió” dels Estats Units. Contra ells s'han posicionat tant Rússia -que li fa por la seva possible influència en les repúbliques musulmanes de l'Àsia central- com Iran, que recela davant el caràcter expansiu d'aquest moviment sunnita situat a les seves fronteres.

9. ELS PAÏSOS ISLÀMICS EN L'ACTUALITAT

Alguns països musulmans de l'Àsia oriental coneixen un creixement econòmic accelerat mentre que els de l'Àfrica Negra semblen sumits en el subdesenvolupament. En el Pròxim Orient l'explosió demogràfica i la crisi d'identitat cultural són els problemes més greus d'uns països generalment governats per dictadors.

9.1. L'ÀSIA ORIENTAL I MERIDIONAL

Al sud-est asiàtic, països musulmans com *Indonèsia* o *Malàisia*, es troben entre els països emergents que comparteixen l'accelerat creixement de l'àrea del Pacífic. La població musulmana conviu sense excessius problemes amb ciutadans d'altres religions. Tanmateix, els grups islamistes cada vegada són més actius entre la joventut, i els governs tenen entre les seves prioritats impedir el desenvolupament d'aquests moviments. Indonèsia -el país musulmà més gran amb 200 milions d'habitants- ha evitat fins ara imposar lleis islàmiques a la seva població.

A *Filipines* una guerrilla musulmana porta dècades tractant de forçar la independència de l'illa de Mindanao on la població islàmica n'és el grup majoritari.

A l'*Índia* la minoria musulmana va ser hegemònica abans de la independència, però quan va arribar molts d'ells es van veure obligats a emigrar al Pakistan víctimes de la violència antireligiosa. No obstant això, romanen en el país al voltant de 100 milions de musulmans que sovint pateixen la violència del fonamentalisme hindú.

A *Bangla Desh* l'Islam ha estat declarat religió de l'Estat per combatre la creixent influència fonamentalista.

Al *Pakistan* el conflicte latent amb l'Índia accentua la seva identitat religiosa. Durant la dècada dels 80 el dictador Zia va tractar d'imposar una islamització a ultrança, i va implantar algunes lleis pertanyents a la *Xara*. Actualment, l'exèrcit pakistanès dona un gran suport a l'extremisme fonamentalista dels talibans afganesos.

9.2. L'ÀFRICA NEGRA

A l'Àfrica Negra, l'Islam creix espectacularment, especialment en aquelles zones que -com el sud del Sàhara o el de l'Àfrica oriental- tenien contactes comercials antics amb l'àrea musulmana. En aquesta zona la conversió a l'Islam comportava una promoció social. L'Aràbia Saudita finança les mesquites que actuen com a centres culturals i educatius. Aquí l'Islam s'adapta a les tradicions i als costums locals alhora que elimina les fronteres tribals i ètniques, i integra tots els fidels en una sola comunitat¹⁴. En aquest sentit, cal no oblidar que l'Islam ha estat radicalment antiracista des dels seus orígens¹⁵.

A diferència dels missioners cristians, l'acció dels enviats musulmans és exclusivament religiosa

i evita de participar en projectes de desenvolupament econòmic. *Nigèria*, el país més gran de l'Àfrica amb 115 milions d'habitants, té una població majoritàriament musulmana.

9.3. EL PRÒXIM ORIENT I EL NORD D'ÀFRICA

Encara que només són una petita part de la població musulmana, els països àrabs del Pròxim Orient constitueixen el cor del món islàmic. Fins i tot els iranians queden al marge d'aquest nucli privilegiat pel seu caràcter xiïta i indoeuropeu. Egipte, Síria i Iraq són països en els quals des de fa molts segles ha florit una rica intel·lectualitat musulmana.

A *Egipte* es troba la Universitat d'Al-Azhar del Caire, la més antiga i influent institució d'estudis islàmics del món. Allà s'ha desenvolupat el pensament islamista i ha nascut el moviment dels Germans Musulmans. El règim de Hosni Mubarak combina una dura repressió dels moviments més radicals amb el diàleg amb els islamistes moderats. El creixent radicalisme ha generat els primers conflictes seriosos amb la minoria cristiana copta, fet insòlit en un país caracteritzat per una mil·lenària tolerància.

Síria i Iraq són seus de velles civilitzacions. Econòmicament estan més desenvolupades que els països de l'entorn i s'hi adverteix el protagonisme d'unes classes mitjanes de llarga tradició. Pràcticament des de la seva independència han estat governats per branques rivals del partit Baas, laic, socialista i panarabista. A Síria la fèrria dictadura de Hafez el-Assad -després de dues guerres amb Israel i d'una dura repressió dels islamistes- presenta una certa estabilitat i un apreciable creixement econòmic. Iraq pateix una terrible recessió com a conseqüència del bloqueig decretat per l'ONU després de la Guerra del Golf, mentre que es mantenen latents les rebel·lions dels àrabs xiïtes i els kurds, oprimits per la minoria d'àrabs sunnites.

En aquesta zona, s'assisteix al drama dels *kurds*, un poble d'origen indoeuropeu amb més de 25 milions d'habitants que, amb el repartiment colonial, va quedar dividit entre Turquia, Iraq i Iran, i que en tots tres països pateix una repressió ferotge. Només les mútues rivalitats entre aquests països els proporciona algun suport esporàdic.

A *Turquia* l'ascens dels partits islamistes moderats no ha modificat el caràcter radicalment laic del règim, garantit per un exèrcit que se sent guardià de l'herència de Kemal Atatürk. Allunyada culturalment dels seus veïns àrabs, Turquia té una clara vocació europea i ha sol·licitat la seva adhesió a la Unió Europea. Però la constant violació dels drets humans de la minoria kurda fa inviable per ara aquesta incorporació. D'altra banda, la independència dels països turcs de l'Àsia central ha renovat la seva identitat musulmana i la vocació de projectar el seu lideratge sobre aquesta àrea asiàtica.

Des de la revolució iraniana, la monarquia wahhabita de l'*Aràbia Saudita* aplica encara amb més duresa la *Xara*, que conté preceptes com la pena d'assots o l'amputació de la mà per als lladres. Les autoritats religioses de La Meca, a través del Consell d'Ulemes de l'Aràbia Saudita manté una inqüestionable autoritat religiosa a tot el món musulmà. Els ingressos abundants del petroli permeten a l'Aràbia Saudita finançar el pelegrinatge de milions de musulmans a La Meca i la construcció i el manteniment de mesquites a nombrosos països, especialment els de l'Àfrica Negra. A més, amb els seus diners mantenen els refugiats palestins i fomenten discretament l'expansió dels moviments integristes per tot el món islàmic.

A *Sudan* el govern integrista islàmic ha implantat la *Xara* i manté amb els cristians del sud una llarga i esgotadora guerra que en algun moment ha presentat un cert aspecte de genocidi.

Al *Marroc*, el rei Hassan II és alhora cap polític i religiós. El seu és un règim autoritari que tolera el funcionament limitat d'algunes institucions democràtiques. Descendent directe de Mahoma, Hassan és reconegut com el *Comandant dels creients* pels fidels marroquins. El seu caràcter de cap religiós ha reforçat sempre el seu poder polític i li ha conferit autoritat per frenar el desenvolupament de l'islamisme al Marroc. Quan ho ha cregut convenient ha reprimit amb duresa els integristes islàmics i actualment manté sobre ells una estreta vigilància davant la por que els successos d'Algèria acabin per contagiar el seu país. El sentiment d'identitat islàmica està molt arrelat al Marroc, com es va fer evident en l'actitud popular favorable a Saddam Hussein durant la Guerra del Golf. Això no obstant, és difícil preveure quina serà la seva evolució, atès que també és un país estretament vinculat a Europa a través de l'emigració i es troba en plena transformació social com a conseqüència del seu accelerat creixement econòmic i la seva industrialització.

10. L'ISLAM EN L'ORDRE INTERNACIONAL

El colonialisme dels últims segles i el problema de Palestina en les últimes dècades ha situat la civilització musulmana en un estat de prostració.

Tanmateix, com ja hem vist, assistim recentment a un cert despertar de la identitat islàmica. El seu vertiginós creixement demogràfic constitueix un greu obstacle per al desenvolupament dels països musulmans, però els confereix unes perspectives de creixent protagonisme en l'esfera internacional. La radicalitat del seu antiracisme permet estendre l'Islam entre les nombroses minories discriminades per la seva raça.

L'auge dels moviments islamistes està generant una seriosa conflictivitat interna i una greu inestabilitat en aquests països, però al mateix temps està reforçant els seus signes d'identitat col·lectiva i tornant-los la confiança en el valor de la seva cultura.

Occident percep l'Islam com un rival de consideració i té la temptació de satanitzar-lo.

Després de la revolució de l'Est de 1989, el món capitalista s'havia quedat sense “enemic”. Però la seva estructura ideològica i militar necessita la por a un enemic exterior per imposar una certa disciplina social i justificar moltes decisions polítiques i econòmiques. La immensa i emergent Xina podia haver fet aquest paper. Però la seva clara orientació cap a la cultura occidental i el capitalisme fa que -malgrat les seves innombrables violacions dels drets humans- se la vegi més com un magnífic mercat potencial que com un rival perillós.

La resistència de la població musulmana a assimilar la influència occidental fa que l'Islam resulti el candidat ideal per a aquest paper d’“enemic”. La proliferació de règims dictatorials als països musulmans i el seu escàs respecte als drets humans afavoreix aquesta dimonització.

Tanmateix, més dels dos terços de les reserves mundials de petroli es troben a països musulmans. Es preveu que durant molt de temps el petroli continuarà essent la principal font d'energia. Occident s'ha vist obligat a pactar -de vegades sense cap ètica- amb les oligarquies dirigents d'aquests règims autoritaris per continuar garantint el subministrament de petroli. D'altra banda, els Estats Units donen suport massivament a Israel, malgrat les seves sistemàtiques violacions del Dret Internacional i dels drets humans en els territoris ocupats de Palestina.

Es pot entendre, tot i que no es justifiqui, que una bona part de la població musulmana -sobretot els més desfavorits- hagi desenvolupat un sentiment d'odi a Occident. L'*Umma* està essent agredida en tots els terrenys -la recent tragèdia de Bòsnia sembla confirmar-ho- i el deure dels creients és defensar-la. Molts musulmans es creuen obligats a llançar-se a la *Gihad*, interpretada ara com una lluita armada contra l'agressió occidental. Quan un dictador impresentable com Saddam Hussein s'atreveix a enfrontar-se a Occident i a les impopulars oligarquies del petroli, aquest sector de la població tendeix a oblidar les seves crueltats i més aviat el veu com un heroi que defensa l'orgull islàmic.

El distanciament entre la població dels països occidentals i la dels països musulmans cada dia

és més profund. A mitjà termini potser no sigui un problema greu per als Estats Units o per al Japó, però sí per a Europa. *Són els nostres veïns, amb una població que creix espectacularment. Estan en clara expansió a l'Àfrica Negra i als mateixos països europeus a través d'una creixent i necessària immigració. Posseeixen les reserves energètiques que necessitarà la nostra economia el segle que ve.*

La nostra prosperitat econòmica i la nostra estabilitat social depenen en una gran part del fet que siguem capaços d'establir una bona relació amb els nostres amics musulmans. És urgent obrir una via de diàleg que ens encarrili pel camí de la convivència i de la comprensió. Sens dubte, les comunitats de musulmans que s'han establert en territori europeu faran una aportació decisiva en aquest diàleg.

NOTES

1. L'escola *hanafi* (fundada per Abu Hanifa el 767) és la més liberal; la *maliquí* (malik, 767) avui és minoritària; la *shafei* (Chafii), 820), estesa sobretot a Egipte i Aràbia; i la *hanbalí* (Ibn Hanbal, 855) la més rígida es va originar a Bagdad i domina actualment a l'Aràbia Saudita.
2. El grup Irgun -al qual pertanyien el futur primer ministre i premi Nobel de la Pau Menahem Begin i el també primer ministre Yitzhak Shamir- va assassinar el representant de les Nacions Unides, comte Bernardotte, i va fer volar l'hotel Rei David provocant una massacre. També atacà Deir Yassin, un poblat àrab que s'havia convertit en símbol de concòrdia per haver establert bones relacions amb les autoritats sionistes. Van matar tots els seus habitants -més de dos-cents cinquanta- homes, dones i nens. D'aquesta manera van aconseguir que molts àrabs atemorits abandonessin la zona que havia correspost a l'Estat jueu. Inicialment, aquesta zona tenia 498.000 habitants jueus i 497.000 habitants àrabs. Es va tractar, doncs, d'una "neteja ètnica" semblant a la que recentment ha patit l'antiga Iugoslàvia.
3. Especialment dramàtic és el robatori de l'aigua, recurs vital en aquesta zona. El 1990 dels 807 milions de m³ d'aigua que s'originaren a la Cisjordània ocupada, 510 milions van ser desviats a Israel, 160 milions van ser per als colons jueus (uns 100.000) i només 137 milions de m³ varen ser per als 1,2 milions de palestins. Menstrestant, entre el 34% i el 55% -segons les zones- dels nens pateixen desnutrició.
4. Pasquier, Roger du: *El despertar del Islam*. Desclée de Bouver. Bilbao, 1992. Pàg. 53.
5. Jauregui Adell, Juan: *Y en el centro, el Islam*. Ediciones 29. Barcelona, 1996. Pàg. 167.
6. Pasquier, Roger du: *El despertar del Islam*. Desclée de Bouver. Bilbao, 1992. Pàg. 75.
7. Pasquier, Roger du: *Op. cit.*, pàg. 31.
8. Santoni, Erik: *El Islam*. Acento Editorial. Madrid 1994. Pàg. 63.
- 9 Ayubi, Nazih: *El Islam político. Teorías, tradición y rupturas*. Biblioteca del Islam Contemporáneo. Edicions Bellaterra. Barcelona 1996. Pàg. 83.
10. El PNUD (Programa de les Nacions Unides per al Desenvolupament) publica anualment un informe i adjudica un IDH (Índex de Desenvolupament Humà) a cada país. Els que presenten un índex entre 0,5 i 0,8 es considera que tenen un grau intermedi de desenvolupament. En l'informe de 1994, s'hi troben tots els països musulmans del Pròxim Orient i el nord d'Àfrica, excepte l'Afganistan que és un dels països més endarrerits del món.
11. Martín Muñoz, Gema: *Mujeres musulmanas: Del Corán a los Códigos de Familia*. "Africa-América Latina. Cuadernos" n. 9. Madrid 1992, Pàg. 40.
12. Jauregui Adell, Juan: *Op.Cit.*, pàg. 49.

13. Balta, Paul: *El Islam*. Ed. Salvat. Barcelona 1996. Pàg. 145.

14. Santoni, Erik: *Op. cit.*, pàg. 52

15. Aquest antiracisme és un dels trets més notables de la religió musulmana des de l'època de Mahoma, com demostra el fet que Bilal, el primer imam que va cridar a la pregària des d'una mesquita, fos un esclau negre alliberat.

PREGUNTES PER AL TREBALL EN GRUP

1. En primer lloc convindria familiaritzar-se amb una sèrie de termes fonamentals a l'Islam, i que no tenen una traducció fàcil:

- Ja saps el que significa *Islam, Imam, Sunna, Xara, Gihad, Mullah, Umma, sufisme*?
- Saps qui són els *xiïtes, els sunnites, els wahhabites, els fedàins, els ulemes...*? El text del Quadern t'hi ajudarà.

2. D'una lectura reposada del Quadern també es pot treure una llista de queixes i d'acusacions que l'Islam té contra l'Occident actual.

- *Quines serien?*
- *Quina postura preneu davant d'aquestes acusacions? (També pot ajudar-hi una relectura del nostre Quadern n. 38 sobre la "Guerra del Golf").*

3. Atenent sobretot el cap. 9 del Quadern, analitzeu aquestes dues postures:

- *L'Islam ara constitueix una amenaça decisiva i un enemic total per al món que nosaltres anomenem "civilitzat".*
- *Occident necessita forjar-se un enemic absolut (com abans va fer amb el comunisme) per assegurar la seva unitat i per justificar (o distreure) una sèrie de conductes contràries als més elementals valors occidentals: armamentisme, injustícia econòmica creixent...*
- *Argumenteu en pro de cada una d'aquestes postures, a veure si arribeu a una mateixa opinió.*

4. És innegable la presència en alguns països musulmans d'això que anomenem "fonamentalisme islàmic" (Algèria, Afganistan...).

- *Quines us semblen que són les causes d'aquest fenomen?*
- *Quines són interiors i quines exteriors a l'Islam?*
- *El món musulmà és l'únic refugi dels fonamentalismes?*

© *Cristianisme i Justícia*, Roger de Llúria 13, 08010 Barcelona
Telf: 93 317 23 38; Fax: 93 317 10 94;
correu-e: espinal@redestb.es; <http://www.fespinal.com>